

Then Första Delen.
Om
Bahus-Län i gemen.
Thet första Capitlet.

Om
Thes Namn och Upprinnelse.

Bhetta Bahus-Län, som fördom i
K. Oluf Skott-Kongs tijd legat un-
der Sverige och varit kalladt nu Räu-
marike af thet Skandiska folcket, som
hos Jorndem wårda titulerade för
Raumarici (a) eller Räumare thet är Romare, af
Kong Nors Son som hette Rom, efter hwilkens
namn både thet Hæradet i Christiania Stift Ro-
merie

(a) Baz. Invent. Sv. C. I.

THEN FÖRSTA DELEN.

Om Bahus-Län i gemen. Thet första Capitlet

Om Thess Namn och Uprinnelse

Thetta Bahus-Län, som fordom i K. Oluf Skott-Kongs tijd legat under Sverige ock varit kalladt nu Raumarijke af thet Skandiska folcket, som hos Jornandem warda titulerade för Raumarici (a) el-

(a) Baz. Invent. Sv. C. I.

ler Räumare thet är Romare, af Kong Nors Son som hette Rom, efter hwilkens namn både thet Häradet i Christiania Stifft Romerige, som ock Romelands giäl här i Bahus Län synes hafwa fådt sina namn: Nu Rana-rijke (b) efter Kong Rane, boende i Swarteborg, som, för thess brand, hette Raneborg, har warit i gambla dagar ett stycke land eller Län af Norska Rijket ock legat i Christiania Stifft ock synes hafwa fådt sitt namn af thet gambla wälbefästa Slottet Bahus eller Baihus (men icke Baghus eller Baggehus) ock thet therföre, emedan thet ordet Bai betyder på gammalt Norskt Språk stor ock ypperlig, hwilket ock then Herren ock Kongen wisserrligen warit, som thetta Baihus d. ä. thetta stora, starcka ock ypperliga hus låtit upbygga; Men innan Slottet blef upbyggt, har thet, efter sal. Kyrckoherden Per Giäddas berättelse i Nafwerstad, warit kalladt Barhus d. ä. gewärs-hus af Schyterna i Hedendomen, tå the, såsom Capare, lade sig på siö-röfwerij; ty Bard betyder Rustning, yxa, gewär, ther af the orden hällebard, Bardesan &c. äro sedan upkomne. Så betyder ock Bar ett Skepp lijksom afbära, hälst thet Grekiska ordet βαζις betyder ett Skepp. (c)

Men huru Bahus eller Baihus är kommit at kallas Bohus kan man intet wist säga: The Norske säga aldrig Bohus, utan Bahus hwilket ock är thet rättaste, slutandes ute then bokstafwen I för thess swårhet at nämna: men wi Swänske byta ofta a uti o eller å, som ofta sker wid alla Dialecter ock altså kalla Bohus eller Båhus för Bahus. Sen landet blef Swänskt 2:dra gången i Kong. Gust. 1:mi tid år 1523, som dock lämnade thet til K. Fridrich 1532 igen, mot en wiss penninge-summa; men i kraft af Roschidske freden åter afstådt til Swerige i K. Carl Gustavs tid 1658, bruka altid the Norske och Danske at kalla Bahus-Län Wijken och Wijk-Sijdan, utan twifel therföre, emedan hela thetta Bahus-Län alt ifrån Opslo (som nu kallas Christiania) til Giöta älf wid Bahus-Slott, wijker in från stora wida hafwet, liksom en boge eller wijk, så att Holländarne för then skuld kalla Wijken eller hela Bahus-Län de Sack van Norwegen ock thess Inbyggare Wijkwaringar (d) hälst the uti the Grekiska Keysares krigs-tjenster sig förträffeligen wärjat d. ä. förswarat ock tappert hållit, så at the tymedelst woro ansedde såsom kär-

(b) Snorre Stur. Norska Chrönicka p. 200.

(c) Vid. Spegels Glossarium p. 31. 32.

(d) Zeild. Reg. Dan. & Nor. Descriptio p. 140 & Peder Claussons Beskrif. om Norrige Cap. II, p. 3.

nan af hela then Grekiska krigsmakten. Hwarföre tå then Danske Kong Erik sökte med sitt tal, efter hemkomsten, upmuntra thessa Wijkwäringar eller Nordiske stridsmän til tro och tapperhet, steg Esporn el. Asbiörn Snare fram och sade på sitt Norska: Adspörger Grekenland, og den skal sware dig, at den blev förswaret ved vore folkes mood oh mandighed. Ock tå Kong Erik kom til Constantinopel begärte thessa Wijkwäringar at se ock tala med sin Kong, hwilket Keysaren them tilstodde, ock lät hämta några Tolckare, som kunde förklara thesas samtal med Konungen, hwilken bad dem först sitja ned, ock sedan begynte han at tala ock wijsa them, hwad stor ära the hade inlagt uti främmande land, at the, såsom utlänningar, härskade öfwer landets egna undersåtare ock at Keysaren betrodde them sin egen höga Person: Han ärhindrede them ock, at så ofta the skulle slås emot fienden, the tå aldrig skulle fly, men akta sin ära högre än sitt lif: Han lofte ock, at, när de kommo hem igen, skulle the bli wäl belönte, efter thesas förtjenst, ock ther the med ära satte lifwet til uti Keysarens tjenst, skulle thesas wänner ock släktingar anses ock aktas för thesas skuld. (e)

Dock egenteligen kallas the Wikwäringar ock then tract Wijgen på Norska eller wijken i Bahus-Län, som sträcker sig från Uddewalds stad til Swijne-sund wid Fridrikshald.

Thet Andra Capitlet Om des längd/ bredd ock gräntzeskildnad.

Bahus-Läns gräntzor gå öster up åt Wästgiöta dal: från wäster til Aggershus-Län i Norge: från Norge wid Swijne-sund alt söder ut til Giöta-Alf wid Bahus-Slott, så at hela thess längd är wid pass 21 mil, men thess bredd är olik, dels 3, dels 6 eller 7 mijl.

Om thenna Gräntze-Skildnad weste Brynjolff Elephant, en rijk ock mäktig Bonde på Sättegården Weitaland, then han jemte ett silfbundet förgylt swärd fick af Kong Oluf til skiänks, sålunda til at tala, tå Kong Oluf här i Wijken hölt Ting med Bönderne: Vel vide vi alle det rette Lande-mercke emellan Norrige og Swerig/ som

(e) Ludvig Holbergs Dannemarcks Hist. og Norriges Beskrivelse år 1729. p. 7.

vaerit haver aff forne/ at Got-Elf skiffter landene op til Wenner oc siden fra Marcker nord til Eid aa Skouff oc der fra langs efter det field Kyllen alt nord til Finmarken: men nu hafue Suenske lenge haft denne part af Norrige inde, alt til Swinsund. (f) Äljest tar thet rätt sin begynnelse i Danaholmen, som warit ett urgammalt Wästgöta Råmärcke, emellan Sverige, Dannemarck ock Norrige ock tämmeligen stor til sin omkretz, ther om står sålunda wid slutet af gamla Wästgöta Lagen: Dana Holmbär är skipt i thre Löte, a en lot Upsala Kononger Annän oc Dana Kononger, thridiä lot oc Noregs Kononger; da är Stammä therre war/ tha hält Dana Kononger i Bessle Upsala Konongs, oc Norrän Kononger i Istad hans, när han steg på sin häst. (g)

Thenne Danaholmen är belägen wäster ut från Brunå bland många andra Holmar, Skiär ock Öyar, hwilcka thet folckeslaget Viti innehade ock kallades Vitala, til thess the gofwo sig under Kong Dan, the Danskas förste Regent, efter hwilkens namn thesse Holmar, i synnerhet thenne fådt sitt namn ock blifwit kalladt Danaholmen.

Härwid löper Giöta-Älf ut (som fordom kallades Gautelff) (h) strömmande från Wänern i Wästergötland öfwer then stora forssen och watuklippan Trollhätta kallad, 6 miöl från hafwet, hwarifrån hon löper förbi Gammellös, fordom kallad Liodhus (i) belägit i gamla Sverige ock Skeplende Giäl ännu åt Båhus, theräst hon delar sig i 2 strömmar, then ena går ned åt then berömmeliga Köp- ock Stapel-Staden Giöteborg, then andra åt Kongeälf ock altså kringränner then Öen Hisingen, belägen emellan Elfsborgs-Slott i Sverige ock Båhus; på hwilcken Ö äro 5 Socknar, the 3 ha i gamla dagar hördt Kongen af Norrige til, ock the 2 Kongen af Sverige: Men i Kong Olufs tid kom igenom ett Tärninge-kast, then ena halfwa Socknen från Kongen i Sverige, som nu har alt ihop.

Ey långt från thenna Hisings-Ö ligger nu thenna förr omrörda Danaholmen, på hwilken förwisso berättas, at 3:ne Kongar på ett allmänt möte warit samlade ock wid en Skjfwä eller ett Bord sittit

(h) Peder Claussons Norriges Beskrifning p. 21.

(i) Praeses Cederbourg i Giöteborgs Beskrifning p. 3.

(f) Sturleson p. 200 & 201.

(g) Messenii Scondia illustrata Tom. 1. p. 3. 5. & Joh. Mag. Swea ock Giöta Chronicka Lib. 1. Cap. 8. p. 8.

til måltids, nemligen Kong Inge af Sverige, Kong Eric af Danmark ock Kong Magnus Barfot af Norrige (k) hafwandes dock hwar suttit i sitt land, såsom rätta Gräntze-Ort ock skildnad emellan alla the 3 Nordiske Rijken.

Thet 3:die Capitlet Om

Bahus-Läns fördelning så til thess fasta Land som Öyar samt Indelning til Dragoner ock Båtsmän.

Som thet i norska tijder har warit ett särskilt Län och Land, så är thet ännu, ock förestås samt styres af en Gouverneur eller Landshöfdinge, som förr hade sitt säte i Kongälf, men alt sen 1700 uti Giöteborg/ tå Ammiralen Baron Eric Siöblad blef Gouverneur efter Gen. Lieut. Johan Benedict von Schönleben ock för Skepp-Flottan ock nya wärfwets skuld, kom ther först at residera. (l) Warandes thetta Län fördelt i 2:ne Probsterijer, ock 4 Jurisdictioner eller Häradshöfdinge-dömmen, 2 i hwart Probsterij, af hwilka thet ena Probsterijet kallas Elfsyssel/ thet andra Wijkorna: Thet förra synes hafwa fådt sitt namn af Giöta Elf ock Syssel, hwilket på Norrska betyder Höfdinge-döme (m) hwaräst ock Inbyggarne wid Giöta-Elf boende ha mycket at syssla eller göra med sina stora Båtar ock Fartyg lastade mäst med Järn, Wed ock Bräder som kommer från Wermeland och tages wid Edet, ther kostbare slussar äro, utom stora flåtar med master ock spjror, som alt föres ned til Giöteborg.

Thet andra Probsterijet kallas Wijkorne af wijken, som fördelas i Norr- ock Sunner-wijken ock sträcker sig öfwer halfwa Bahus-Län, som förr bemält är.

Thet förra nemligen Elfsyssels Probsterij har här tils bestådt af 16 Präste-Giäl ock 3 Köp-Städer, Uddewalla, Mastrand ock Kongelf.

(k) Peder Clausson Beskrifning om Norrige C. 2. p. 3.

(l) Vid. Giöteborgs Beskrifning af Herr Præses Cederbourg.

(m) Vid. Spegels Glossarium p. 504.

Prästegjällen uti Elfsyssels äro följande

1. Trollerö-Giäl (fordom kalladt Biörnland) Säfwē Hufwud-Kyrckan, Biörnlanda ock Backa äro Annexer.
2. Ytterby præbende under Kongelf.
3. Torslanda har 2 kyrckor, Torslanda Hufwudkyrckan ock Ögerö Annex.
4. Lundby med thess Annex Tufwe, fast thetta Giäl intet hörer egenteligen til Elfsyssels Probsterij, såsom belägit på Swänska Hisingen ock ett præbende åt Theologiae Lectorerna wid Giöteborgs-Gymnasium i Nåder them förunt af Drottning Christina 1648. (n) Dock efter thet ligger i Bahus-Län, kommer thet med rätta under thess beskrifning.
5. Tiörn har 3 kyrckor, Sten Moderkyrckan, Walla ock Klefdal Annexen.
6. Torsby har ock 3 kyrckor, Thorsby Moderkyrckan, Herne-sted ock Lycke Annexer.
7. Kareby ock thes Annex Rommeland.
8. Solbärg ock thess 2:ne Annexer Jörland ock Hälta.
9. Ödsmål ock thess Annex Uglum.
10. Spekerö ock thess Annex Nerum eller Norum.
11. Fräkne Giäl har 4 kyrckor, Forsilla Hufwudkyrckan, Grinnerö, Liung ock Risterö äro Annexer.
12. Hiertum (fordom kalladt Hiertemul (o)) har 2 kyrckor, Hiertum Moderkyrckan ock Annexan Wästerland.
13. Myckleby, (fordom Mögleby) (p) har 3 kyrckor: Myckleby Hufwud-Kyrckan, Langeland, ock Torp äro Annexer.
14. Tegneby giäl har 2 Annexer allenast nu för tiden Stale ock Röre.
15. Morlanda (fordom Molanda wid namn) (q) ock legat som en Annex under Tegneby, är nu blefwit ett giäl för sig sielf ock har 2:ne fiskeläger, såsom Annexer under sig, nemligen Molsund ock Fiskebäckskjäl.
16. Härstad (fordom Harestad) (r) har 3 kyrckor Harestad hufwud-kyrckan ock thess Annexer Skredswijk ock Högås.

(n) Vid. Giöteborgs Beskrifning ock thet therwid allgerade K. Maj:ts swar ock nådiga Resolution p. 70 & 71.

(o) Vid. Rami Norriges Beskrifwelse p. 59.

(p) ibidem (q) ibid. (r) ibid.

17. Drags-Marcks giäl på Örskorp har 2 kyrckor: Draksmarck hufwud-kyrckan ock Bogenäs Annex.

18. Uddewalla Annex Ryra.

Wijkornas Probsterij består theremot allenast af 9 giäl ock then lilla Handels-Staden Strömstad, oaktadt Uddewald med thess Annex samt Skredswijk ock Bogenäs Pastorater wärckeligen ligga uti Sunnerwijkens Jurisdiction: Men från Hedenhös hördt til Elfsyssels Probsterij, sed quo jure, & qua autoritate, nescio?

När nu landet blef Swänkt, ock Giöteborg, så wäl som Carlstad, tå woro Superintendentier, blef til Carlstad lagd Wijkornas Probsterij alt til Qwistrums Bro: Men til Giöteborgs Superintendentia, alla the andra både the 3 förbemälte Pastoraten i Wijkorna ock hela Elfsyssel, efter thet ock låg närmaste in til Giöteborg.

Tå nu Giöteborgs Stifft 1665 blef, efter D. Erics Brunnii död, uti Doct. Zach. Klingii eller Klingenstiernas tijd til ett Biskopsdömmе förklaradt, hade Wijkorna strax bordt komma under Giöteborgs-Stifft tillika med Elfsyssel: Men så länge Doct. Erland Broman Superintendent i Carlstad lefde, fick han behålla Wijkorna til Carlstads Stifft, efter han hade warit Högsalig K. Carl XI:tes Præceptor; dock när Wijkornas Clericie hade warit 1687 i Carlstad, emottagit then nya Kyrckelagen ock swurit på then, blef Doct. Broman död 1690: ock tå sal. Doct. Johan Carlberg, som blef Biskop i Giöteborg 1689, fick thetta weta, efter sitt anträde, lagade han, som stod i stor nåd hos Mayestäterna, at Wijkorna skulle falla til Giöteborgs-Stifft, hwilket också skedde ther efter 1693. Hwar om Præses Cederbourg (s) ock förmält. Imedlertid wil jag beskrifwa the Pastorater, som nu för tiden höra til Wijkornas Probsterij, utom Strömstad.

I Wijkornas Probsteri äro

1. Näsinge Giäl, hwars Moderkyrcka är Hofdal ock thes 2:ne Annexer Näsinge ock Lommeland (fordom Lunneland kallad) (t).
2. Skee ock Tiärnö thes Annex.
3. Tanum, som är Hufwud-Kyrkan, ock Lur thes Annex.

(s) Giöteborgs Beskrifning p. 50. 220 & 222.

(t) Rami Norriges Beskrifning. p. 51.

4. Nafwersted, som fordom har bestådt af 3. Kyrke-Sockner: Nafwerstad Moderkyrckan, Mo och Edinge-dalen Annexer; Men wid fredsfördraget som skedde 1658, tå Bahus-Län blef Swänskt, kom Edinge-dalen här ifrån til Agerhus-Län i Norrige, efter then Socknen altid legat ther under ock betalt Cronan ther sin Rätt.

5. Qwille Giäl har 3. Kyrckor: Moderkyrckan Qwille ock 2:ne Annexer Sweneby ock Botna.

6. Öfwerby Giäl består ock af 3. Kyrckor, Hufwud-kyrckan hette fordom Sotenäs, men nu Tossene (fordom Tossunge kalladt) (u) ock 2:ne Annexer, Bäckendal (fordom Bäwerdal) (x) och Askem.

7. Bro Giäl har 4. Kyrckor, Moderkyrckan fordom Brastad (som i forna tider kallades Brasäter) (y) Bro Annex samt Lyse (fordom Liusö) (z), ock et Capell på fiskelägrät Liusekijl.

8. Fos Giäl har haft i gamla tider 4. Kyrckor, men nu 3. Fos Moderkyrckan ock thes Annex Håby: Moderkyrckan Swarteborg ock Tosö thes Annex; Men nu är then förstörd ock war belägen in wid Folckes bärg på en liten Bärgs-kulle, mitt emellan Håby och Swarteborg, hwars rudera eller qwarlefwor ännu något synas.

9. Krokstad, som är Moderkyrckan, har 2:ne Annexer, Hee och Sanne.

I hwart Probsteri finnes 2:ne Jurisdictioner med sina Härads-höfdingar, Crono-fogder, Läns-män, Nämne-män och Rättare.

I Elfsyssel, som fordom kallades Elwen-fylcke (a), är en Härads-höfdinge för Östra och Wästre Hisingens samt Inlands Härader Herr Assessoren Johan Hedenquist, hwars befallnings-man är Anders Ferling. För Fräckne Härader, Orost och Tiörn Herr Härads-höfdingen nys tilkommen i Sal. Härads-höfdingen Sven Wahlbergs ställe, Ekman, hwars Befal:man är Anders Almgren. Uti Wikorne äro ock 2:ne Härads-höfdingar: then ene wid namn Herr Sten Cederfelt öfwer Sunnerwijken bestående af Lane-Tunge-Sotenäs-Stängenäs och Sörbygdens Härader, hwars Befal:man är Anders Liungvall. Then andra Herr Peter Östling, öfwer Norwiken med thes underliggande Härader Qwille-Bullarns-Tanums och Wätte, hwars Befal:man är Eric Engström; hwarifrån wädias til Lagmans-Tinget, som altid hålles i Uddewala i Aug. utaf then nu warande Lagmannen Hr. Melchior Friedenreich, hwilka alle dock höra under Kongl. M:ts Giöta Hof-Rätt i Jönköping, tijt hän the Lagsökande, som ej finna

(u) Vid. Ramus p. 52.

(x) Ramus p. 52. (y) Ibid. (z) Ibid.

(a) Ibidem.

sig förnöjde med Ting-Rättens eller Lagmans-Dom, bli wiste, tå the förut gifwit sine adpellations-pengar (b).

Eljest är thetta Bahus-Län indelt til Dragoner, ock Båtsmän. Af Båtsmännen äro i Sunerwiken 3:ne Frelse, dock ofri Frelse hela Hemman lagde til en Båtsmans utredning ock underhold; Men i Nor-wiken allena 2. af Crone ock Skatte äro 3. öfwer alt.

Thesse Båtsmän äro dels Roterings: dels Enrollerings-Båtsmän. The förre, som äro på Hemmanen indelte och hafwa sine Torpstäl-len jämte lön, bli årligen til Ammiralitets-Tienst i Göteborg com-manderade af nu warande Vice Ammiral Herr Johan von Utfall, som förer commando wid Esquadern och Præsidium uti Ammirali-tets-Comiss. i Göteborg (c).

Af thesse Crone- eller Roterings-Båts-män äro 2:ne Compagnier här i Bahus-Län, thet första Compagniet har framl. Skeps-Capitai-nen haft Hindrik Hiortberg, men nu Herr Capitain Stierngranat; thet 2:dra Ammiralitets-Capitainen, på Lindholmen wid Göteborg boende, Herr Peter von Utfall.

Men Enrollerings-Båts-männen, som niuta årligen af Kongl. M:t ock Cronan 4. Dlr. S:m hwar therä, bestå af 3 Compagnier, thet första har Commendeuren Herr Johan Wolmar Stålhansk, thet 2:dra Ammiralitets-Capitainen Herr Lago Stålhansk, ock thet 3:die Skeps-Capitainen Herr Berent Hederstierna, hwilka, för sina und-fångne så kallade wergälder, måst stå i beredskap til Kongl. M:ts ock Cronans Tienst, ther någon oförmodelig feigd påkomma skulle.

Beträffande härnäst Bahus-Läns Gröna Dragone-Regemente, så bestod thet i början allenast af 4. Compagnier, som woro indelte här i Wijkorna: Men tå Aschenbergs-Regemente i Halland til hälft-ten blef reduceradt 1723, wardt then 2:dra Esquadronen, som låg här i Bahus-Län indelter, slagen til the Gröna Dragoner ock altså giorder til et helt Regimente, som nu commenderas af Öfwersten Herr Anders Tungenfelt, som har sitt Boställe på Castell-Ladugår-den wid Kongelf.

Öfwerst-Lieutenanten ock Friherren, Hr. Georg Reinh. von Köhler på Bråland i Fost gäl.

Majoren Herr Hindr. Ad. Herz på Bärge i Harestad wid Uddewald. The öfrige til Regiments-Staben hörande äro:

Regiments-Qwartermästaren, Herr Capitain Johan Lilienstruss,

(b) Major Henels Flor. Sw. p. 12.

(c) Vid . thet Flor. Sw. p. 97.

som här tils warit boende på Tretteland i Tanum med Lieutenants indelning, men nu på Bostället Hultås i Drags-marks Sockn ock i Bogenäs Giäl, efter afledne Capitain Herr Anders Dahlfelt. Rahmn Regiments-Auditeuren Herr Jonas Faeger-plan, som har 3. indragne Mönster-skrifware Indelningar, utom Bostället Jordel, ther han dock ej bor, utan, til Herr Öfwerstens tjenst så mycket närmare, uti Kong-älf.

Regiments-Predikanten, Herr Magnus Giesko Wallerius, som warit uti Ost-Indien Skepps-Präst ock nyligen kommit til thenna Bestälningen, efter Herr Past. Nils Westerlind, har sitt Boställe Bärby i Jörlanda Sockn under Solbärga Giäl.

Bataillons-Predikanten är nyligen blefwen Herr Gunnar Lomberg efter Herr Past. Anders Floren, hafwandes sitt Boställe i Qwille Sockn lilla Jore benämndt.

Adjutanten Herr Magnus Waegersten niuter lön på extra staten. Thes tjenst gör Fältwäbelen wid Sörbygdens Compagnie Herr Carl Gyllengahm.

Regiments-Skrifwaren Herr Peter Palmborg, har wäl sitt Boställe på Giet-lycke i Hiertums Sockn, men är dock boende på Gudeby wid Kong-älf, i Ytterby Sockn.

Regiments-Fältskiäraren Herr Jonas Sundbeck är boende, såsom Stads-Fältskiär tillika med i Uddewalla Stad, oackadt han har sitt Boställe på Westen i Hiertums Pastorat.

Wid Lif-Compagniet äro nu förtiden.

Rytte-Mästaren med Capitain-Lieutenants Indelning, Herr Johan Holmdorff på Bostället Halleby i Jörlanda Sockn, men om han ther bor, eller på någon af sina egna gårdar, är mig obekant.

Lieutenant med Cornets Indelning Herr Eric Helmich Åkerman, hwars Boställe är Disteröd i Romelanda Sockn.

Corneten Herr Barthold Memssen med Fältwäbels Indelning, på Bostället Labo i Spekerö.

Wid Öfwerst-Lieutenants-Compagnie.

Lieutenanten Herr Nils Hermelin på Bostället Bräcke i Swarteborgs Sockn.

Capitainen med Cornets Indelning Herr Carl Gyllenberg har wäl

Åker i Bro Pastorat til Boställe, men bor på sitt eget Frälse-gods Skafftö i Morlanda Gäl.

Wid Majorens Compagnie.

Rytte-Mästaren med Lieut:s Indelning Herr Peter Wilhelm Schay, hwars Boställe är Klef i Bogenäs gäl, fådt, efter begäran, afsked, ock Herr Borgenstierna, såsom Lieut. i stället.

Lieutenant med Cornets Indelning Hr. Joh. Lilie bor på sin egen gård Henå på Orost, men nu nyligen fådt Cornets Indelning wid Tanums compagnie.

Lieut. med fältwäbels Indelning Herr Jacob Cronander, som bor på sin egen gård Harske i Foss gäl, har nyligen fådt Cornets Indelning wid Sotenäs Compagnie efter Herr Lieut. Hermelin, men nu nyligen efter begäran fådt afsked.

Wid Tanums Compagnie.

Majoren med Capitains Indelning Herr Otto Herman von Stahlen på sitt Boställe Klefwe, i Tanums Sockn boende.

Lieutenanten Herr Lieut. Johan Lilie på Tretteland, efter Herr Lieut. Hermelin.

Lieut. Herr Wægersten med Cornets Indelning på Bostället Hala i Tanum.

Wid Fräkne Compagnie.

Capitain Herr Baron Rutger Macklier efter Herr Cap. Wilhelm Gerhard von Engelhard, som blifwit nyligen Corporal wid Drabanterna, efter Herr Öfwerst-Lieut. Isaac Brovall, hwilken bor ey på sitt Boställe, utan på sitt Säterij Ström, hwar om mer wid Hiertums Pastorat jag widlöftigare utfördt.

Rytte-Mästaren med Lieut:s Indelning Herr Didrich Laurentz Lunderstierna på Bostället Konongs-Bärg i Forsella gäl.

Wid södra Inlands-Compagnie.

Capitainen Herr Johan Liliestruss, hwars Boställe är wäl Ormo i Ytterby, men är boende på sitt eget Säterij.

Regiments-Qwartermästaren med Lieut:s Indelning Hr. Nils Schåre, thess Boställe är stora Rysby i Hålte Sockn, men bor på sin egen gård Anfaster.

Lieut. med Cornets Indelning Hr. Eric. Balck, hwars Boställe är lille Ryr i Lycke Sockn wid Mastrand.

Corneten med Fält-wäbels Indelning Herr Sven Balck, på Bostället Torsby i Torsby Sockn.

Wid Bullarns ock Sörbygdens Compagnie

Capitainen Herr Johan Bapt. Pinello, hwars Boställe är Skiärfwum i Swarteborgs Sockn.

Rytte-Mästaren med Lieut:s Indelning Herr Zacharias Hammar på Wäst-Säter i Swarteborgs Sockn.

Corneten Hr. Joh. Dorchemond på Hällungstad i Krogstads giäl.

Wid Sotenäs Compagnie.

Capitainen Hr. Gottfr. Ulr. Herbell på Bostället Ledum i Qwille Pastorat.

Lieutenanten Hr. Burchard Joh. Giellerstedt på Lekene i Tossene Sockn.

Corneten Hr. Sven Balck på Bärq i Quiille.

Förutan åtskillige Exspectanter, som efter hand bli employerade eller med större Characterer förafskedade, hwaribland en del niuta Kongl. pension ock underhåld, som intet eljest ha at lefwa af.

The namnkunnigste Öijor, som höra til detta Capitel, ock äro them Siöfarandom til stor rättelse, wil jag allenst upräkna:

1. Koster, en stor skiön Ö, med en hop behåldna Inbyggare, hwar-est är thet bästa Oster-fisket, utom all annor, är belägen strax wid Strömstad, dock i Skee giäl ock Tiärnö Sockn.

2. Hornborgö, som kallas af the Norska Hamborgö, men i senare tider Carlsborg efter Carl Knutson Kong i Sverige, hwilken then tiden hade inne största delen af Norrige, thet Pufendorff berättar, (d) belägen i Qwille giäl, på hwilken fordom warit bygt ett Slott, som synts långt ut åt hafwet, hwars rudera eller qwarlefwor af Wallar och Murar, anlagde på ett högt Bärq in emot stora wida Hafwet, jag för några år sen med egna ögon sedt, hwilka blefwo förstörde

(d) Puf. Inledning til Swänska Historien/ p. 202.

1532 i K. Christ. den Omildes tijd.

3. Kärings-Öen, på hwilken alla tijder mäst bodt förmöget Folck, the ther med rika Köpmän i Stockholm ock Giöteborg uprättat Fiskerij-Compagnie af alla slag; ligger i Morlanda giäl uti wilda Hafwet, wid hwilken många Skepp ock Fartyg törna ock stranda.

4. Koöen wid Mastrand, på hwilken Schiönheit blef afrättad, hwar om bredare wid Mastrands Beskrifning.

Äljest äro nästan oräknelige många andre Öijor, särdeles obebodde, såsom Wäröijorna etc. Men ther folck äro, i synnerhet Gulholmen, Klädesholmen, Ramsö, Linö, Lamö, Otterö, Resö, Kalfö, Styrso, Hällesö, Kidö, Widö, Musö, Pinö, Rö etc. Men the störste ock förnämste äro Orost ock Tiörn: Then förre består af 3 hela Präste-giäl, Tegneby, Morlanda ock Myckleby: Then senare af ett allena, som kallas Tiörn, hwar om mer på sina ställen.

Härjämte äro otalige Holmar ock Skiär, hwilka som the äro them seglandom farlige ock anstötelige, så at många, ja alt för många sättia beklageligen til Skepp, Lif och Gods på them, så är, til undwikande här af, utaf höga Öfwerheten förordnad en Lotz-Directeur, en sådan, som här tils warit Hr. Nils Strömcrone, hwilken förnimmes wara med döden afgången, under hwilkens commendo stå alla Lotzar öfwer hela Skiärgården ey mer än en Mijl emellan hwar, hwilka mot årlig lön och wiss betalning af the siöfarande, alt efter Fartygens storlek, som the gå många fot diupt til, äro förpliktade, icke allenast at lotza in ock ut Skeppen och Farkostarna, utan ock i starckaste storm efter teckn af skiutande, eller eljest tå the märcka någon fara wara, at lotza them in i en god hamn (e).

Skulle någon olycka ske, som beklageligen alt för ofta händer, så har Hans Kongl. Maj:t förordnat et privilegeradt Dykerij- och Bärgnings-compagnie, som kan klarligen ses af Kongl. Maj:ts här om utgångne 2:ne förordningar (f).

I then förra upräknas Dykerij-interessenterne, neml. nu afledne Öfwer Krigs-Commiss. Hr. Rasmus Clefwe, Hr. Borgmästaren Peter Pihl och Rådmannen Johan Coster i Helsingborg, hwilka ärhållit 10 års prolongation, mot försäkran, at ther något Swänskt Örlogs-Skepp och Fartyg Cronan tilhörigt skulle stranda, the thet skola göra, neml. bärga ock updyka utan någon vidare betalning, än hwad the sielfwe ther på anwändt.

(e) vid. Ammiralitets Collegii Taxa öfwer Lotzpenningarne d. 22. Dec. 1704.
(f) Dykerij-Förordning. 1716 d. 30 Octobr. ock 1734 d. 18 Novembr.

I thet senare Placatet äro wissa leges ock stadgar upsatte, bestående i 5 puncter, jämte 1000 Daler böter samt bärgare-lönens förlust, at söka någon annan wäg och hielp, än hos Herrar Dykerij-interessenterna, hwilka på thet the, utan någons intrång, må kunna genom Dykare, theras klockor ock instrumenter, thesto bättre ock obehindrade få rädda ock bärga med thet närmaste folck ock manskap, som the betinga, äro them i Nåder icke allenast stora Privilegier af den 19 Maji 1729, utan ock Protectorial af den 1 Oct. 1730 ock thet til Interessenternas så wäl som Wakfogdernas hägn och försvar.

Ock at komma the i siönöd stadde thesto förr til hielp och räddning både til Lif och Gods, om möjligt wara kan, är försäkradt, at then, som icke allenast hielper sådana, skönt med sin egen stora lifsfara, utan ock först hittar och ger an i rättan Tid något wrak, skal få discretion alt som wraket är godt och stort til, efter förbemälte Placats innehåld.

Thet fierde Capitlet Om Hafwet, ock the största Siöar, Älfwar och Strömmar.

Omkring thessa Öjor, Holmar, Skiär och Klippor, hwar med Bahus-Län, hela Skiärgården igenom, är liksom beskantzad, ock är mot Fienden til siös en god mur och wärn, så at ingen Främmande tör fara in i någon hamn utan convoy eller någon Lotz, som får sina Lotzpenningar efter then 1704 af Kongl. Ammiralitets-Collegio författade Taxa, är på then ena sidan thet stora wilda Hafwet, som kallas Wäster- och Norr-Siöen ock Cattogat: På den andra sidan fasta Landet med thess Siöar, Strömmar ock Älwer.

Aldraförst är nödigt at beskrifwa Hafwet, som billigt bär Namn af Jordenes Foster-Mor, likasom Jorden kallas alles wår Moder. Ty alt thet, som Jorden behöfwer til sitt ock the sinas underhåld, måste hon alt ha utaf Hafwet: Hafwet ger Jorden sin sälta, ty allehanda salia gå igenom hennes buk ock inelfwer til thess fylnad ock förnödenhet: Hafwet ger henne fetma ock swafwelaktigheten. Hafwet

meddelar ock Jorden then lifaktiga Mercurialiska saften, förser henne med ymnogt watn til sin fuktighet ock upfriskning, som sker, dels igenom Canaler eller förborgade vägar ned i Jorden, dels igenom the dunster, som af Solen updragas och med regnet nederfalla.

Ho wet icke at tala om Hafwets Sälta? som sielfwa Naturen, i kraft af Solenes heta genererar, ock bör skiljas ifrån thet, som utur Jorden upgrafwes, såsom uti Luneburg, hwilket Salt, igenom ett Wild-swins upjagande, som sig i slikt Salt-bärg, liksom uti fin sand sig wältrat, blef upträckt, i ty mycket salt i thess borster befans, tå thet war dödad; som ock ifrån thet salt, som med Konst tilwärcas, dels i grafwar uti the warmare Orter Franckrike ock Hispanien, dels i Salt-pannor, hwaraf åtskillige finnas här i Båhus-Län, särdeles i Norrwiken både i Tanums ock Skee Pastorater öfwer 6 eller 7 st. Ock kunde här uprättas öfwer 300 stycken, ther man wore rätt uplyst alt tilwärcas, som jag wid handen gifwit til Fäderneslandets obeskrifweliga stora nytta, utan skogarnas ringaste skada.

Hwad fetma är icke ock i Hafwet til en otrolig myckenhet? Thet kan man se af the många oräkneliga Fiskar stora och små, som grufweligen äro feta, så wäl som the store Hwalar, Sälar, Tymblingar, Siö-koer, Siö-hästar, Mar-swin, utom Hälle-fisk eller Helje-flundror til 8 eller 10 fots längd, ock 4 eller 5 fots bredd, hwar af then feta torckade Rafwen tages, såsom en lång rem utaf buken; Förthen-skuld af mangel på Talg, bruka the fattige så på Landet som på Öjorna Lampor med Tran uti, hwar af the se så wäl som af Lius, fast the något lukta, särdeles then Tran som är kokt af Sälar och Hwalar samt tillika stora Hafsdiur; men then af Seg ock Hwitling är then bästa, ock är ett stort menage uti Hushållen, som store äro med mycket Tienste-folck.

Af then förra slags Tranen köpa Fällberedare ock andre ganska mycket, hwar af Fiskarena hafwa sin näring, som eljest wore ringa nog, särdeles the år, tå Fisken intet wil gå til lands, hwarföre Fiskewaror liksom Spannemål på priset tar af ock til, icke annorlunda än Ebbe ock Flod.

Jag kunde wäl ock beskrifwa Hafwets Lius ock Eld, som utan twifwel kommer af Salt, Olja eller Fetma ock volatile; ty när the 3 tingen sig conjungera eller komma tilsamman, så synes ock yppas thess förborgade Lius, hwars låga är liusblå, lyser klart och gifwer gnistror om natte-tiden wid hwart åre-tag. Ju längre man kommer ut i Hafwet, ju mer synas the, hälst Hafwet sielft emot nätterna gifwer the fetaste dunster, som sig uptända, af hwilka thet synes

blixtra i Hafwet, såsom Liungeld. Wid Capo verde har man i ackt tagit sådant Lius i Hafwet, at Siö-folket på the förbiseglande Skepp ha icke allenast kunnat se kölen, utan ock Fiskarna under them simma ock spela, samt at Stammen ock Styret fördes såsom uti en brinnande Elds-flod: Ja man har sedt hela stora stycken Eld eller eldiga lysande Ting i watnet flyta uti Indiska Hafwet, hwar om kan läses P. Tachard i sin Siamiske Resa.

Här uti borde jag wara widlöftigare, ther jag icke ther med under läsandet förorsakade ledsamhet. Här wore ock mycket at skrifwa om Hafwets Botn, som har sina åtskilliga grundar, leriga ock sandiga botnar, icke annorlunda än Jorden; ock ju diupare Hafwet är, ju kallare, thet Dykare och Pärl-fiskare weta bäst at berätta.

At jag intet må tala om Hafwets Rörelse, thess Ebbe och flod, som synes härröra först af Månan ock thess hwarfs tryckande, efter Cartesii mening, och sedan af Solen, hwars fermentation (som Kircherus håller före) jag menar thess giäsning, som sammangadder sig med Månans sken ock thess particler i Hafs-watnet, förorsakar, at en slik Flod, som ofta til många fots ja några famnars högd upswäller ock här i Nord- och Wäster-Sjön warar 6 Timar med Ebbe ock 6 Timar med Flod hwart dygn, ock thet gemenligen på en wiss tid, thet jag med mina egna ögon sedt ock utomlands förfarit: Men här i Bahu-Län är thenna Ebbe ock Floden intet så stor och starck, dock flödar ock faller watnet här jämwäl dageligen.

Wid detta tilfället bör jag ej obemält lämna the Gyros ock Hafs-wirflar, hwilka löpa alt i kring, som en circkel i sig sielf. En sådan fins fuller icke här, dock i Norrige, ock kallas Malströmmen, liksom Euripus Calcidicus i Greklandet ock then nog bekante Charibdis, hwilka äro af den force, at om något Skepp eller Fartyg kommer aldrig så när, blir thet, liksom en syndig siäl af helwetet, i ett ögnablek upsluket, ock knapt kommer på then ort at synas, utan slås sönder i tusende stycken.

The Diur ock Ting Hafwet i sig hafwer, äro allehanda slag uti alla 3. Naturens Riken.

Uti Regno minerali äro åtskillige Jord- och Bärarter af ädla, fina ock ofina stenar, Diamanter, Coraller, Fyr ock Swafwel-stenar.

In Regno vegetabili äro oräknelige många slags växter, såsom foeniculum marinum, polygonum marinum Petroselinum aquaticum, hwilka stå ned i Hafsens botn grönskande i fullt flor, liksom i then skönaste Trä- och Örtgård, hwaraf långa store tracter ned i

Hafwet stå gröna, rätt som en blomster-äng, til at förtiga alla the Swampar ock Rör af allehanda slag samt the ting, som i Hafwet petrificeras eller bli till sten, som Coraller ock Coralliniska örter.

Uti Regno animali äro oräkneliga ock obegripeliga många slags Diur, så at the andre elementariske ställen, hwarken Luften eller Jorden så mycket qwicket ock lifligt i sig hålla, som Hafwet eller watnet. Fiskar större ock mindre, ofantelige store Hwalar, Finn-fisk, carcharier eller Hund-fisk, Tymblingar, Polyporum åtskillige arter, ock tusende andre slag. Sedan fyrfotade diur, såsom Sälar, Siö-koer, Haf-hästar, Wallrosser, Skill-paddor, til at förtiga åtskilliga slags Hafs-Troll, af hwilka en del äro lijke Menniskior, såsom Sirenerna. Förutan thessa, finnas ock i Hafwet oräknelige andra diur ock släkten af Skylpor, Skalfisk, Ostror, Päremodrer, Musslor, Sneckor, Qwabbor, Råcker, Krabbar, Humrar, hwarom widlöftigare bättre fram. Så at Hafwet synes wara rikare än Jorden ock ibland the störste Guds under man wet.

Men jag wil nu härnäst i lijka korthet betrackta på then andra Sijdan fasta Landet med thess Siöar ock Strömmar, utur hwilka rinna många älfwer ock bäcker ned i Fiolarna, som löpa långt in i Landet ock dela sig i många bukter ock wijkar, som äro förorsakade dels af Hafwets brusande ock öfwerhöljande Böljor, dels af the store ock starcke strömmar ock älfwer, som Jorden förtära, ock göra at stora Jordfall ske, hwarigenom the sig utbreda. Ibland de störste ock namnkunnigste är wäl Giöta-Älf til at räkna, som kommer från stora Wänern wid Wenersborg öfwer Trollhätta, ock går ända ned ut med Hiertums ock Romelanda Pastorater til Bahus Slott i sielfwa Hafwet.

Then andra är Qwistrums älf, flytande dels utur det stora Bellernswatnet eller Siöen, dels utur en stor Siö, som heter Tiärn i Krokstads giäl, warandes ock mycket namnkunnig, dels för thet härliga Laxe-fisket ther är, som Landshöfdingen har på sin lön, och thet bort-arrenderat til sal. Lieuten. Westerlinds Arfwingar; dels för de många Såge-Bruken och Miöl-Qwarnar, som Uddewalls Borgare, icke utan ganska stor kostnad, mot wiss grundleija til Jord- och Strömsägarna, ther låtit uprätta: Thes utlopp är ännu i Guldmar's Fiolen wid Saltkällan, theräst Skepp och allehanda Fartyg hamna och lasta in många 1000:de Bräder, Spjöror och Biälckar.

Wid och igenom Uddewalda är ock en tämmelig stor älf, som har sin uprinnelse utur Wänern, ock rinner til Källarö Järn-Bruk och sen i Hafwet genom Uddewalda, hwilken woro ock skulle blif-

wa ännu mycket nyttigare för the handlande från Wäster-Götland, Dal ock Wärmeland, ther ett eller annat i vägen liggande Bärg, emellan Uddewalda ock Wennersborg blefwo minerade, efter Herr Commerce-Rådet och Directeuren öfwer konstwärcken, Polhems förslag, eller wattnet ledes omkring genom grafwande.

Äljest äro mångfaldige små Älfwer och Strömmar flytande utur små Insiöar, ther i äro både Såger ock Miöl-Qwarnar, såsom särdeles wid Blomsholms Herregård, Dyne, Abelsäter ock Tegen, som äro Landet ock Inbyggarena til stort gagn ock nytta; Men som Skogarna äro mäst uthugne, särdeles wid Siökanten, theräst hela 2 ja 3 mijl intet synes än bara Bärge ock Måsar. Ther, efter the ther wid boende, af mangel på wed skiära Bränne-Torf, så äro inga Såger stort i gång, utan litet til hus-behof, mer än the omrörde i Qwist-rums älf, för några år sedan nyligen upbygde, efter stor flod, som them ruinerade, samt then i Strömstad på Norr-sidan nys anlagde stora Miöl-Qwarnen, som går med Ströms-watnet eller then Siöen, som ligger ofwan för Staden ock strömmar igenom then samma ned i Hafwet, i hwilken Siö then stora Wetlanna älf rinner.

Utom thessa Älfwar ock Strömmar finnes allenast några Insiöar, som wärde äro at omröra; Then störste är Bullare-Siöen i Nofwerstads giäl, rinnande alt ifrån Swarteborg ned uti Yde-Fiolen wid Fridrichshald förbi Herregården Bärby, i hwilken fås om Wären både Braxen, Giäddor, Abbor, Nors, Ål etc. hwar om kan läsas wid Nafwerstads Pastorats beskrifning. Sen Grim-Siöen på Östra stora Hällnings Kiärn i Krokstads giäl, theräst Giös fås, samt Langen i Näsing, som är rik af allehanda färsk Siöfisk. The andra Siöar äro små ock öfwerväxte, så at i stället för Siöar, som fordom woro, äro allenast små språng af watn, bara Moraster ock Hänge-dyer, thet man kan se här i Tanum både wid Greby watnet, theräst then lille Siöen, som är botnlös, är full med skiöna Carusser, dock swåra til at fånga, som ock wid Eigde, hwaräst then lilla Sjöen, uti hwilken fiskas ock fås hwart år härliga stora Giäddor, måste nödwändigt under Jorden genom Canaler ha conjunction med någon annan fiske-rik Siö, ther the utan twifwel alstras ock wid thes Leke-tid om Wären komma hopetals, thet man kunde förnimma 1740 om Wären, tå Isen, efter then stränga winteren, låg uti Maji-månad, hwaräst man kunde höra, huru the, liksom twenne Armeer slogos under Isen wid thet the lekte, ock fingo ingen lufft, hwaraf hände, at tå Isen war borto, funnos mer än många Fiskar döde, them Fiske-Måfwar, til stort antal, liksom Korpar på Aas, upåto, ock ther

lågo så länge, ther war någon at se ock wid Isen war NB. fastfrusen, thet jag med egna ögon förmärkte, hälst thet är min egen Gård, ock jag then tiden ther war ock såg thet.

GUD har ock, utom alt thetta, intet mindre här, än på många andra ställen i Riket öpnat åtskilliga Hälso-Brunnar för the Siukas skuld, en del wäl så goda, som the wid Medewi, Jönköping ock Helsingborg, hwilka äro namnkunnoge ock widtherömde; Ty wid Ram-bärgen på Hisingen, twärt öfwer Giöta-Älf, från Giöteborg fins en Surbrun, som dock är mäst förlagd, sen then wid Carlsport i Giöteborg af sal. Doct. Andrea Lundelio, Stads Physico 1711 blef uptagen, i godt stånd satt ock än är, hwarom Præses Cederbourg (g). På Baggetoffta ägor är ock en wid Uddewalda, hwar äst många Siuke äro hulpne: Så har ock M. Schoug i Skee nyligen funnit en, ock jag på Tanums ägor för 6 år sen hittat, hwar af jag mig (Gudi lof) öf-wermåttan wäl befunnit, så wäl som någre andre, hälst icke allenast thenna, utan ock the andre förenämde äro rätt proberade både med Théé ock Galläple, samt äga the qualiteter ock egenskaper, som höra til Mineral-watn, ibland wilka thesse äro the förnämste, nemligen, efter sal. Archiatern Doct. Urban Hiärnes beskrifning, dels uti thess Wattu-Profware, dels i thess korta Anledning (h).

1.) Är watnet i sig sielft godt ock lefwande med lock försedt, - ock Tapp öfwerst wid Tunne-Brädden, ther utur thet stadigt rinner, så at thet af ingen dagg eller regn-watn utblandas kan.

2.) Thess språng, hwaröfwer Tunnan är satt, är up i Bärgs-klinten eller Sand-backen, ther up öfwer icke i Tanums Surbrun är någon högd.

3.) Är ock icke allenast hel Cristall-klart, utan ock friskt spelande ock sprittande, när thet slås i glaset.

4.) Om någre grodor, kräk eller ohyror oförmodeligen komma the-ri, dö de strax af kiöld, liksom thet sker äfwen wäl uti min af mig för 18 år sen här ock upfundne Théé-Kiälla, strax nedan för et stort Hänge-dy, hwilken ock är öfwermåttan helsosam ock god, dock märkt, at när jag drack thess kalla watn om Sommarn, mer än mycket, fann jag then wara stringerande ock något litet smakande af Alun, hwarföre ock på botn, när then en tid ey blir öst, synes al-tid hwitt Löf-wärck, såsom af then bästa Apelles eller Målare rijtadt.

Men tå jag i en wälsignad stund fann på Surbrunnen i mitt åker-

(g) I Giöteborgs Beskrifning pag. 98 & 222.

(h) Vrbän Hiärnes om Malm/ Bärg-arter/ Mineralier, &c. 1702. pag. 12.

giärde, har jag efter eget godtfinnande ock wälmågo, drucket 1. 2. 3. glas högst om Sommaren, ock sen hela året igenom, både Winter, Vår och Höst, 1 glas eller 2 högst, på nyckter Maga hwar morgon, ther af jag mig (Gudi lof) öfvermåttan wäl befinner. Hinc votum do: Totius has terras & aquas tegat arbiter orbis: Hos populus coeli Conditor usque regat!

Thet femte Capitlet.
Om allehanda slags Fiskar både i salta Hafwet
ock i färska Insiöar/
samt
Sätt til at fiska.

Fast thetta Bahus-Län synes wid första åskådandet tämmeligen magert, rätt ock slätt, medelst the höge, store Bärg ock Klippor samt faseliga Fiäll, thet är Ödemarcker hela 2 ja 3 Mijlen liksom i steniga Arabien, likwäl har then grundgode Guden thet wälsignat på mångahanda sätt, särdeles med allehanda slags Fisk; ty i the färska Watn ock Siöar fins här

1. Giös, dock allenast med mitt wett i en Siö, Kiärn wid Namn, belägen emellan Krokstad ock Swarteborg, hwaräst sal. Gouverneuren Harald Stake låtit them plantera. 2. Giädder stora ock små. 3. Abbor. 4. Braxen. 5. Lax. 6. Lax-öron. 7. Mört. 8. Äl. 9. Foreller. 10. Neijonögon. 11. Nors. 12. Sijk. 13. Sarfwen ser ut liksom Braxen ock fånges i Wetlanda älf. 14. Åbuk eller Årebuk ser ut som Karp, ock fås i Krokstads Å. 15. Löijor lika Mört fås i Bullare-Siöen.

Alla thessa färsk Siö-fiskar fångas dels igenom metande, dels med Not, Nät, Tåker ock Rössior; men Älen fås uti Äle-kistor til stor myckenhet.

Men i Salt-Siöen äro the nästan oräknelige. The som här wid Landet fångas äro följande:

Bärgsgyltor, stora som Braxen med fiäll på ock rödgula af fetma under Buken, stående wid Bärge ock rota, liksom gyltor, thet är griser, hwar af the utan twifwel fådt sitt Namn, ock med rätta böra kallas Bahus-Läns Karp.

Cabliau eller stor Torsk, Asellus major. Torsk-fiskerijet börjar först på året efter Islossningen, tå icke allenast Öje-Bönderna, utan

ock Strandsitiare, samt the ut wjd Hafwet boende 6 ja 8 stycken i hwar Båt segla ut i Fiolerna ock ankra på the wanliga ställen ther Fisker plägar sig mäst uppehålla. Är lyckan god, kan hwar person på Båten få 2 eller 3 Tiog om dygnet af Torskar, som fångas om Natten med Backer, thet är ett Strek kabbel-tog, dock smalt på 100 famnar långt, hwar på äro fäste små Strek med krokar i änden ock agn af Skiäl eller Mussle-mat, wid pass 2 alnar emellan, hwart som är en famn långt. Thesse Backer sätias ut om aftonen ock i dagningen tagas the up, tå the genom Guds wälsignelse kunna få icke allenast Cabliau eller stor Torsk med små, utan ock Långer, som kallas Asellus longus samt Koljer, som heta Asellus minor, jämwäl Helgeflundror etc. Men om dagen bruka the allenast at meta ock dörja. The fattige Fiskare ha bara Backe-båtar at fiska på, them the kunna med 6 eller 8 personer makeligen ro bort ock hem; men the rike ha stora Skuter, såsom the ther bo i Lysekijl, Gulholmen, Molsund, hwilka ligga långt ut i Hafwet, ock bli ther liggandes hela 4 ja 6 weckor med sitt Backe-fiskande efter Långer, så länge the ha at agna på Backerna ock sielfwa någon kost at äta, utan så är, at häftig Storm öfwerfaller them, tå the icke allenast esomoftast mista sina Backer med Fisk på, utan ock med största lifsfara söka at komma til land.

På Skutorna ha the Salt ock Trä med sig ock salta Fisker ned i Tunnor ock Fiärdingar så fort the få Fisker efter hand: Men när the komma hem spjila the en hop Långer, som therfore kallas Spjil-långer, ock the saltade Långerna lägga the ut på Bärger i Solskens wäder at torcka, ock så föra the sin Fisk af alla slag om Höste-tiden til Giöteborg, Uddewalla, Mastrand, Kong-älf ock Strömstad på wissa Marcknads tider at sälja, at ther med skatta ock sen sig försörja.

Flundrer/ åtskillig slag, the störste äro:

1. Helge-flundror/ om hwilka förr skrifwet är, äro ganska stora ock feta, hwarfore the fångas ej längre än från Octobr til April.
2. Thet andra slaget kallas Rödspotter, äro ock merendels stora, sköna ock feta.
3. Thet tredie slaget äro Pigghwerfwer, efter the ha hwassa Taggar i Skinnet, äro wäl intet så fete som Rödspottern (så kallade för the röda Fläckarna) dock äro the faste i Köttet och wälsmakande när the rätt tillagas.
4. Äro Tungor eller Sälur/ hafwande fådt slijkt namn, efter the äro längre ock smalare än andra Flundror.